

РОМАН ЗАВАДОВИЧ

ПРИГОДИ ГНОМИКА РОМТОМТОМИКА

УКРАЇНСЬКЕ ВИДАВНИЦТВО

diasporiana.org.ua

ДИТЯЧИЙ КНИГОЗБІР Ч. 3

РОМАН ЗАВАДОВИЧ

ПРИГОДИ
ГНОМИКА
РОМТОМТОМИКА

Рисунки Е. Козака

ДРУГЕ ВИДАННЯ

СИДНЕЙ 1955
УКРАЇНСЬКЕ ВИДАВНИЦТВО

Ukrainian Press, 4 Lusty St., Arncliffe, N.S.W.
Tel. LX 6663.

Повінь

Ось, новий вам тут знайомий,
лісовий малий душок,
зветься гномик Ромтомтомик,
і на зріст, мов сірничок.

Ромтомтомик наш маленький,
переспавшись під грибком,
не спитавши батька-неньки,
на мандрівку йде ліском.

Аж назустріч грім гуркоче,
застеляє хмара луг —
наш душок з дороги збочив,
заглядає під лопух.

Там сидів жучок вусатий,
глип — іде малий душок —
поклонивсь: »Прошу до хати,
хоч ця хата — лопушок!«

Серед зливи, серед грому,
хоч сердито вітер дув,
друзі два, жучок і гномик
переждали всю біду.

Як настала знов погода,
наш душок зі сховку скік!
Глянув — гей, нова пригода:
навкруги шумить потік.

»Повінь землю заливає, —
каже жук. — Біда! Стривай!
Чи про тебе батько знає?
Вістку ти йому подай!

Бачиш, в'ється хміль по віттю,
телефон це лісовий!«
Ромтомтомик скочив миттю:
»Гей, галло, татуню мій!«

Дзвонить, кличе, з горя плаче,
відповіді щось нема...
Обізвався жук: »Юначе!
Порвані дроти, дарма!«

На бильці старого кмину
павутинок видно шість —
Там павук розп'яв антену,
радіотелеграфіст.

»Ох, павучку, милий брате,
інженере любий мій!
Вісточку до мамин-тата
ти у ліс подай якстій!«

»Лісовії люденята! —
в мікрофон павук гука. —
Вісточку до мамин-тата
посилаю від синка. «

Вістку враз почула мати,
посилає батька вмиль:
»Йди синочка рятувати,
в Павуківці він сидить. «

Запрягає миттю батько
дві комашки до візка
і щосили ну ж на кладку
до малого рівчака.

Та комахи йдуть помалу,
та й не близька сторона —
батькові терпцю не стало,
осідлав він цвіркуна.

Під'їжджає — Божа сило!
Батько руки заламав —
З рівчака ріка зробилась,
а по кладці й слід пропав.

На вербі сова сиділа
від давненького часу,
Ромтомтома пожаліла;
»Я тебе перенесу!«

Та сова на очі хвора,
з того трапивсь клопіт знов;
Замість підлетіти вгору,
впала в воду стрімголов.

Але рак, пливач підводний,
що по дні ліниво ліз,
витяг ігнома на колоду
і до берега довіз.

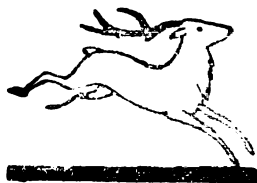
Ромтомтом, наш бідолаха,
не лякається біди,
він наймає черепаха —
от, автобус хоч куди!

А як тиху землю вкрила
темна нічка без зорі,
світляки їм засвітили
електричні ліхтарі.

Так всю нічку мандрували
лісом=бором серед трав
і на ранок аж дістались
там, де гномик ночував.

Ромтомтомик з Ромтомтомом
обнялися, як брати,
а павук ще раз додому
вістку радісну пустив.

»Добрі вісті з Павуківки
чесній пані Ромтомтом!
Вже вертаються з мандрівки
гномик=син і батько=гном.«

Воля найдорожча

Раз удосвіта проснувся
наш старенький Ромтомтом —
за кущами шорох чувся,
певно хтось ішов гайком.

Ромтомтом швиденько скочив
з-під коверця із листка,
нахилився, прищулив очі:
»Може тут біда яка?«

Це раненько вийшли з хати
лісники і діточки,
серед лісу пошукати,
чи не вирости грибки.

»Он грибок який, диви но!»
хлопчик радісно сказав
і грибка — душків хатину —
у коробочку поклав.

»Гей, рятуйтеся, як хто може! —
крикнув гном — Рятуйтеся, ох!»
Він стрибнув у кущик рожі,
а гномиха в буйний мох.

Лиш маленький Ромтомтомчик
ледве очі протирав,
як його русявий Ромчик
із грибком у кіш поклав.

Та ще більш злякався сірома,
(та й чи не злякався б хто?),
як його Олюся вдома
вигорнула в решето.

»Гляньте, що воно за чудо! —
писнула на всенький двір, —
а ідіть но, добрі люди,
пізнавайте, що за звір!«

Батько, що на всьому знався,
відповідь дає якстій:
»Це душок такий спіймався,
чоловічок лісовий!«

А до батька каже мати:
»ти б забрав його куди,
може вміє він кусати —
треба дітям ще біди.«

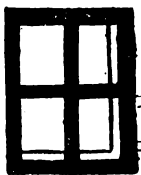
Та малий душок, на диво,
з голови шапчину зняв
і поважно, шанобливо
діточкам поклін віддав.

Засміялися всі хором,
Ромко каже: »він не злий,
бачте виріс він у борі,
а розумничок який!«

Посадили гостя діти
на коробку з сірників,
просять їсти, просять пити,
та хлопчина посумнів.

У м'яку колиску лялі
положили, щоб заснув,
мух упертих обганяли,
щоб не вибився зі сну.

»Може схоче в нас він жити?
— так сказав малий Роман, —
в лісі мусить він бідити,
а у нас він буде пан.«

Та як темна ніч настала,
не заснув маленький гном,
а в лісок мерщій дав драла —
втік відчиненим вікном.

Місяць видрянавсь на дуба
і малого запитав:

»Де тікаєш, жовтодзюбе?
Ти ж там всі вигоди мав!«

»Мав я всякі марципани,
спав до песхочу і їв,
та, от бачиш, ясний пане,
я за волею тужив.

І прибрався поміж трави
Ромтомтомик наш притьмом
в гущавник, де сина ждали
мати й батько Ромтомтом.

Вся сім'я з утіхи скаче,
козачка цвіркун заграє —
я припадком це побачив
і, що бачив, розказав.

На шкільній лавці

Наш душок цікавий вдавсь,
знати б він усе хотів;
і відкіля цей ліс узявся,
і чому в нім стільки пнів.

Чи просниться, чи лягає,
чи з батьками в ліс іде,
»Тату, мамо, — все питає,
— а чому? — а як? — а де?

Що там далі, ген за лісом?
Де живе рубач Тимко?
Чом пушистий хвіст у лиса,
а у зайця тіцький-о?»

» Що мені йому казати? —
батько думає старий. —
Треба в школу записати,
хай учиться хлопець мій!»

В дуплах лини край діброви
пугач школу справно вів,
вчили там учені сови
дивоглядних школярів.

Там білки і гороб'ятка
на березовій корі
пишуть і рахують гладко,
наче справжні школярі.

Ромтомтом туди подався,
сина в школу записав —
як малий про це дізнався,
батька цмок — поцілував.

Ось іде він вже до школи,
йде до школи перший раз
веселенький, як ніколи,
бо настав веселий час.

Відтоді душок щоранку
без принуки в школу йде
та учиться без устанку
і чому, і як і де.

Там школярики учаться
пильно-пильно, — це не сміх!
Гей, не раз Василь, чи Настя
зчервоніли б коло них.

Проць, що школи все боявся
і тікав аж за село,
раз на липку ту зіш'явся
і заглянув у душло.

»Правда це, чи може смішки?«
Прощ із дива остовнів --
там душок читає з книжки
із березових листків.

Прощ хвилинку приглядався:
»Хто приніс цю ляльку тут?«
Далі вголос засміявся:
»Не даремний був мій труд!

Я візьму її до дому
і нікому не віддам,
не скажу про те нікому,
буду гратись нею сам.»

Тільки пальці розкарячив,
ухопити б і гайда!
Пугач вже його побачив:
»Пугу! — закричав. — Біда!«

Надлетіли дикі бджоли
(чи бува що гірше ще?)
Як шпигнуть — під серцем коле
і у п'ятах занече. . .

Ой, тікав же Проць, ледащо
з тої лини стрімголов,
каптана подер нінащо,
ногавиці розпоров.

А коли прибїг додому,
ждало там його »ай«, »ой«. . .
(не кажіть про те нікому,
бо тепер він вже не той!)

Далі каже: »Що ж, драбузі
так і треба — нащо брав?
Заробив я по заслугі,
та зате мудріший став.

Ось, душок, малий, як палець
вчиться в школі а, о, е —
я ж, хлопчинце не бувалець,
обминаю школу все.

Більше школи не мину я,
не втечу в леваду, в ліс,
буду вчитись а, о у, я,
і навчуся, хоч би тріс!»

Відтоді той Проць до школи
точно день за днем іде,
не спізняється ніколи
і не б'ється вже ніде.

А душок уже навчився,
де живе рубач Тимко,
чом пушистий хвіст у лиса.
а у зайця тіцький — о!

Тішиться старенький тато,
сина в школу все веде;
«Вчися вчись, щоб знав багато
і чому — і як — і де!»

Пригода з яструбом

З татом, з мамою в дорогу
Ромтомтомик раз пішов,
та в ногах почув знемогу,
личко терном поколов.

Батько сина взяв на плечі
і подибає попід ліс —
раптом глип! — погані речі;
яструба лихий надніс!

Над узліссям, край діброви,
яструб колесом літав,
зранку вибрався на лови,
бо порожний шлунок мав.

Вже доглянув яструбина
Ромтомтомів бравий рід,
потекла по дзьобі слина,
»добрий матиму обід«. . .

І злетів, неначе камінь
на сім'ю маленьку вмить —
Ромтомтомик крикнув »мамо«
і почув, що вже летить.

Бачить батько — ще хвилинка
й пропаде маціцький син,
за патиночок хлопчини
учепився міцно він.

Хоч державсь патинка цупко,
та дарма. . . Він зойкнув »ах«!
І звалився вниз, мов грудка
із патинком у руках.

А тимчасом вище й вище
підлітає хижий птах,
тільки вітер в ухах свинце
і проймає серце жак.

Серед поля скирта сіна
бовваніє, мов горбок,
понад нею ніс дитину
розбишака-яструбок.

Ви подумали б, що, може
так душок наш ізлякався,
що у пазурях верожих
про рятунок не згадав?

Ні, ніхто із нас не скаже,
бачивши його тоді,
що він хлопчик не відважний,
непорадний у біді.

Ромтомтомик ручки витяг
із широких рукавів,
каптана лишив у кігтях
сам на скирту полетів.

Впав на скирту Ромтомтомик
аж в голівці загуло,
плющив очі від утоми,
жаром мозок обдало.

Де не взявся Дзів-горобчик,
мокру примочку приніс,
ніпак йому на поміч скочив,
до аптеки мчитьсЯ в ліс.

Дрізд Матвій всі ліки знає,
славний лікар, хоч куди!
Окуляри закладає,
зілля подає й води.

За часинку невеличку
Ромтомтомик вже здоров,
розцвіло рум'янцем личко,
жар в голівці похолов.

А тимчасом батько-мати
вибігають з-між кущів
шпак устиг їм все сказати,
(як у горю їх зустрів).

Пригорнула мати сина,
а татуньо Ромтомтом
каже: »сміла ти дитина,
певно будеш летуном!«

Шпак собі: »Ну, та й завзятий
цей хлопчина ваш малий!
Вім зуміє раду дати
в небезпеці хоч якій.«

А душок собі гадас:
»Так було і буде вік;
небезпеки хто не знає,
той ледачий чоловік».

Він узяв свого патинка,
що старий йому приніс,
і, здавалось, гном-дитинка
трішки з гордеців підріс.

Гостина в мишки

Між зеленою рістнею,
під крилатим лопухом,
спочивав собі з сім'єю
довговусий Ромтомтом.

Аж горобчик, гарний хлопчик
(Цвіркуненко звався він),
із письмом у дзюбку скочив —
післанець з чужих сторін.

На тонкім листку калини
прочитав таке душок:
»Ромтомтомику, в гостину
прійжджай хоч на часок«.

Підписала Шкребетушка,
сіра мишка зза води;
писнув гномик, наче муніка:
»Я б на крилах рад туди!

Мамо люба, — він питає —
чи дозволите піти?«
Мама радо дозволяє,
»лиш вертайся швидко ти!«

До струмочка збіг в долину,
сів на тріску і гайда,
поки до куща калини
не прибила їх вода.

Далі став спинатись пішк
по вербових корінцях
і до хати пані мишки
перебіг недовгий шлях.

Гей, зраділа мишка дуже
Ромтомтомця обняла,
»Ну, мій гостю, не дармуй же,
присувайся до стола!«

Круг стола засіли гості,
три метелики, джмелі,
із мисками по помості
увихались жабки дві.

А потому гороб'ятко
взяло скрипочку: тір-лі!
Всі пішли в танок в порядку,
і великі і малі.

Голуб'ятку помагали
музиканти-віркуні,
як ушкварили заграли,
ноги рухались самі.

Джміль гучним грубезним
басом
пісню-думу проспівав,
Бджілка з гарним вихилясом
прочитала віршів два.

Павучок на павутинні
показав чимало штук —
»Правда, чудо — не дитина!«
похвалив старий павук.

Господиня у долоні
заплескала на служок,
щоб в чарки з квіток червоних
наливали сік-медок.

Гості п'ють, пісень співають,
гомін, сміхи звідусіль —
господиню прославляють,
дякують за хліб, за сіль.

»Ах!« — злякались мишенята —
стурбувало щось то їх!
Лихо! Віддалік на чатах,
кажуть, кіт Мурко заліг.

Гості потаємним ходом
крізь кртиці темний дім
враз прокралися до броду
у чагарнику густім.

З осоки липок озвався:
»Ромтомтомику, іди!
Батько твій затурбувався
і прислав мене сюди.«

На хребті прудкої риби
сів душок, мов на сідлі,
і помчався понад глиби
в рідні сторони свої.

Батько, мати йдуть на стрічу,
»Ти здоровий? Що там? Як?«
Всі пригоди щось аж тричі
їм розказував хлопчак.

Батько каже: »Не загинем,
як щиренькі друзі в нас!
Нам'ятай це, милий сину —
нам'ятай це повсякчас!«

І лягла сім'я маленька
під кріслатим лопухом;
батько гном, маленька ненька
і ще менший Ромтомтом.

А світляк, добрячий хрущик
на дні у моху спав,
ду нічку невсипуще
про гномів вартував.

Рубають берізку

Ромтомтомик у діброві
чує здаля »цюк« та й »цюк«
і суворо супить брови
на такий зловісний звук.

»Хтось діброву там рубає!«
серце ахнуло в душка,
Ромтомтомик підбігає,
заглядає зза дубка.

На зеленій на галяві
аж по пояс у траві,
мов дівчата кучеряві,
там стоять берізки дві.

Стап тонснький, ріст на диво
біла, мов панір кора —
доглядала їх дбайливо
пуща, матінка стара.

Коси їм вітри чесали,
дощик вибілив кору —
наче ті панни стояли
дві берізки у бору.

А рубач якийсь губатий
із сокирою в руці
підступає, щоб зрубати
молоді берізки ці.

»Стій!« — гука душок щосили.
Не рубай! Облиш! Це гріх!
Що вони тобі зробили,
що ти хочеш смерти їх?

Молоді вони ще дуже
і м'яке у них тільки —
то і сам подумай, друже,
чи тобі на користь це.»

Рубачище не зважає,
(може він душка й не чув)
враз без жалю ударяє,
бором глухо »цюк« загув.

»Ой!« — берізка злебеділа
як обсунулась кора
і її м'якого тіла
ймилось вістря топора.

Ромтомтомик по підмогу
дремнув щосили в ліс:
»Гей, сусіди, ради Бога,
рятувати йдіть берізі!«

Виповз чорний вуж з криївки,
зпід тернового куща,
припідняв з трави голівку,
став лякати рубача.

Вовк завив, наїжив гриву,
пугач крикнув, мов крізь плач,
та у відповідь глузливо
топором потряс рубач.

Джміль на ворога пустився,
над чолом йому загув,
та рубач і не скривився,
лиш рукою замахнув.

Вдарив він джмеля навідлі —
джмелик у траву упав
і безпам'ятний, поблідлий
непорушно так лежав.

Аж ведмідь, Гурмило бурий
виступає з між дерев,
став дибка, і враз понурий
сколихнув лісами рев.

Заревів, поглянув скоса,
пазурями землю дряп:
»Ух, утру йому я носа,
покоштує ніжних ланс».

Утікав же рубачище
із діброви стрімголов,
»ой, щоб далі, ой, щоб швидше!
Щоб хутчіше у село! . . . «

А в селі, на раді людям
заявив таке: »Кінець!
Рубачем я вже не буду,
з рубача зроблюся швєць!»

А берізки на галяві
зеленіють під ліском —
там джмеля лікує бравий
невеличкий Ромтомтом.

Лісова музика

Дощ ішов три дні без впину
заступили мряки світ,
залила вода долину,
не пройти її убрід!

На четвертий день, мов квітка
вийшло сонце з-поза хмар —
дрізд зрадів: »Минула слітка!«
Виліз з-під листка комар.

Зав'язала білка вузлик,
в мандри став збиратись їж,
застібнув останній гудзик:
»Ну, в дорогу! Час — то грінда!»

Виглянув душок з криївки,
вихиливши носа ній,
та й сховився за голівку,
з дива наче остовпів.

Де не глянь — по всій діброві
лиш гриби, гриби, гриби,
та такі густі й здорові,
хоч граблями їх греби!

Капелюхи в них крисаті,
рівні, білі тулубці,
глянеш, — нічого й казати —
славні, браві молодці.

На дубів верхів'ї вітер,
гомінкий, збиточний все,
тут і там торкає віти,
злегка листячком трясє.

А на вітах і на листі
з попередних сльотних днів,
наче мавчине намисто,
висять каплі срібляні.

Обірвалась крапельина
із дубового листка
та й упала на долину,
промениста і важка.

Як летіла, то горіла,
наче зірка в ніч лунку,
а як впала, задзвонила
на червоному грибку.

»Дзінь«, по лісі рознеслося,
розкотився ніжний тон —
Ромтомтомцеві здалося,
що озався ксилофон.*

Друга, третя капля впала —
їм переліку нема!
Пуща весело заграла
раптом тонами всіма.

Вийшла музика на славу,
хлопчик скочив у танок,
скік на ліво, стриб на право,
сперши ручки на станок.

А за ним, (гей Боже милий!)
рушилося все живе,
пританцьовує що сили,
землю зап'ятками рве.

* Ксилофон — музичний інструмент,
з якого звуки видобувають ударами
молоточків.

Дятель взяв в танок сороку,
білку їж, а бджілку джміль,
зайчик тупав так нівроку,
аж згубив чумацький бриль.

Танцювали до утоми,
аж попадали на мох —
не охляв лиш Ромтомтомик,
бо завзятий був за трьох.

Задивилось ясне сонце,
як то ліс чарівно грав,
а маленький Ромтомтомчик
по — козацьки танцював.

Батько-мати вийшли з хати,
поспиралися на тин,
каже батенькові мати:
»Та й гульвіса той наш син!»

»Дзінь«, остання капля впала,
чуду=музиці кінець —
вся природа зашептала:
»Ромтомтомик молодець!«

Ромтомтомик подивився,
батька=матінку пізнав,
засоромився, закрився
і в тернину драла дав.

У вирій

Раз осінною порою
вибіг гномик з-під кущів,
подививсь — ого, горою
линуть в вирій птиць каячі.

»Варто б, — дума — понад гори
полетіти їм у слід,
подивитися на море,
на чудовий дальний світ «

Бачить гномик — крук літає,
кряче сумно понад ліс —
хлопчик крука закликає,
щоб його у вирій ніс.*

»Добре, каже крук, на плечі
садовись мені малий,
в край, де тепло, мов на печі,
ми полинемо як стій!«

Линуть, линуть попід хмари,
(ну, й хороший був це лет!)
Світ, мов казка, зорі-чари,
а вони — усе вперед!

Ось і пальми майоріють
на пустині там, де Ніл,
сонце пражить, а не гріє,
в річці плеще крокодил.

* З України птиці летять у вирій, на південь, до Греції та Єгипту й інших країн Північної Африки

Крук ізморений, безсилий
опустився край води;
»О, спасибі, кручку милий,
як гарненько тут, гляди!

Заживем ми тут прекрасно,
бачиш, — снігу ні на лік,
всюди любо, тепло, ясно,
тут прожив би я ввесь вік.

Інші, бач, живуть тут люди,
інші села і міста,
піраміди тут, верблюди,
усіляка дивота. «

Ходять, бродять, оглядають
кожний кутик, кожний дім,
в кожную дірку заглядають,
все таке цікаве їм.

Але крук жалівся; »Друже,
я від спеки так упрів! «
Дзьоба він розкрив так дуже,
мов верблюда з'їсти хотів.

»Щось з моїм здоров'ям крухо,
спека силу в мене їсть,
в лобі жар, у дзьобі сухо,
розпирає груди млість.

Надивились ми досхочу,
то ж пора уже назад. «
Гном пристав на це охоче:
»З того я безмірно рад!«

Крук свої розправив крила,
ну, сідай! Готовий я!
Так вони три дні летіли
понад гори і моря.

А четвертого дня зранку,
як старенький Ромтомтом
садовився до сніданку,
став наш гномик під вікном.

»Зустрічайте, мамо-тату,
йде до вас голодний гість!
Відчиняйте швидше хату,
дайте їсти, все поїсть!«

Мати сина обіймала,
батько цмокнув тричі аж:
»Ти вернувся! Ми це знали,
волоцюжко любий наш!

А теперечки, будь ласка
роздягайся і сідай,
ос вареники, ось кашка,
ти зморився — унітай!«

Гномик десь дістав кожуха,
з миші шкуркою підбив —
не злякає заверюха,
ні негоди лютий спів.

Хоч і холодно, щоднини
він на совгах, чи санках
із вершечка кротовини
вниз полине, наче птах.

Так оце, маленькі друзі,
все скінчилось без біди,
Ромтомтомик радий дуже
і спортовець, хоч куди!

Кінець.

ЗМІСТ

Повінь	5
Воля найдорожча	10
На шкільній лавці	15
Пригода з яструбом	21
Гостина в мишки	26
Рубають берізку	31
Лісова музика	36
У вирій	41

У. В.

Друковано в Австралії